Majda Strašek Januš

Pa gremo v Božjem imenu

Zgodba naše družine

1851
Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

Za zdaj ostanejo vera, upanje, ljubezen, to troje.
In največja od teh je ljubezen.
1 Kor 13,4-8;13

UVOD

»Pa gremo v Božjem imenu!« sem zaslišala ob sebi, ko smo se podali na zimski planinski pohod. Ta glasno izrečeni blagoslov za našo pot me je pogrel do srca, nikoli ga ne bi pričakovala iz ust tega planinskega prijatelja. Oprosti mi to misel, kako včasih ne vidim v dušo človeka! Koliko se moram še »naučiti« v odnosu do bližnjih …

Blagoslov za pot! Kako globoko je zasidran v meni, iz ranega otroštva mi odzvanja atekov »Križ Božji!«, kadarkoli je sedel za volan. Ko se je bilo treba odločiti za kaj pomembnega, se je tudi pokrižal in blagoslov še poudaril: »Sveti križ Božji!« Vidiš, atek, tako sem tudi sama začela v mislih in tudi z znamenjem križa blagoslavljati vsa svoja pota pa tudi življenje in poti vseh svojih. Starejša sem, bolj se zavedam, kako smo vselej potrebni Božjega blagoslova – in kako se moramo Bogu zahvaljevati za vse, kar nam je (bilo) podarjeno. Tudi – in predvsem – za vse naše življenje v miru, kar našim staršem in starim staršem ni bilo dano.

In prav v zahvalo za vse, kar mi je (bilo) v življenju podarjeno, za svoje prednike, za vse, ki me že spremljajo iz večnosti, pa tudi za vse, ki še (tako ali drugače) hodijo z menoj, bi rada ohranila nekaj spominov. Pa za vse, ki še pridejo …

Hoja po domačih travnikih in gozdovih, po planinah in gorah je moja ljubezen prav vse življenje. Zato bom v teh spominih povezala oboje: nekatere svoje poti in zgodbe svojih bližnjih, poti takšne in drugačne. Dodala bom tudi nekaj svojih priložnostnih črtic, ki se vsebinsko navezujejo na poglavja, svoje prispevke iz *Družine*, kamor sem jih pisala leta 2000 za rubriko Na prepihu, in pravljico, ki sem jo napisala ob upokojitvi na škofijski gimnaziji. In naj me pri tem vodi misel papeža Frančiška: »Glej na preteklost s hvaležnostjo, sedanjost živi z navdušenjem, sprejemaj prihodnost z upanjem.«

S KOLESOM NA PTUJSKO GORO

Romarska pot

Ne bom začela s kakšnim planinskim podvigom, ampak le s svojimi kolesarskimi potmi na Goro, ki sploh ni gora. Le toliko višja vzpetina na robu Dravskega polja, da lahko cerkev vidimo tudi iz Hoč, če le poiščemo primerno vzvišen kraj. Posebej lepa je v večernem soncu. Po teh krajih in med dolgimi njivami Dravskega polja, kjer te povsod že od daleč pozdravlja Marija z Gore, sem veliko kolesarila. Tudi na Goro, samo ne s kolesom do vrha. Tiste zadnje tri serpentine sem pešačila ob kolesu. Nikoli nisem bila za takšne podvige kot brat Peter, ki se je še pri sedemdesetih na Pohorje peljal kot za šalo …

Ampak na Goro k Mariji sem prišla velikokrat, tja smo hodili že od otroštva – enkrat z avtom, drugič z vlakom do Strnišča pri Kidričevem in od tam peš. Za romarske dneve nas je sprejela skoraj prenapolnjena cerkev, a vedno sem si našla kakšen kotiček blizu oltarja, pod Marijinim plaščem. Še posebej na šentvoršco, na praznik Marije Zavetnice, 2. julija. Pred nekaj leti sem se s kolesom peljala na predvečer praznika k slovesni sveti maši in na procesijo z lučkami, ki je prav posebno doživetje, nato pa sem ostala do jutra pri nočnem bdenju in molitvi. Le ena molivka je še vztrajala do jutra, pa seveda patri, ki so se menjavali na dve uri. Dobro, da sem imela v termovki kavo. Ob sodelovanju pri glasni molitvi me ni premagal spanec. Pri Mariji sem se vedno počutila domače. Svojim v večnosti se že dolgo nisem čutila tako blizu kot tisto noč … V jutranjem hladu in spominih na skupno kolesarjenje z Jožetom je bila vožnja s kolesom do Hoč prav poseben užitek. Skupna hoja in skupno kolesarjenje – in seveda naše skupne počitnice – mi ostajajo v blaženem spominu, saj se je moj življenjski sopotnik le takrat resnično sprostil.

Ančka Černenšek

Najbliže pod Ptujsko Goro leži Župečja vas, rojstna vas atekove mame, moje stare mame. Ana Černenšek, hči kovaškega mojstra Matevža, ki je imel doma kovačijo, se je rodila 2. julija 1884, prav na šentvoršco, ob starejši sestri Micki. Ta je imela čisto pravo ime za kovačevo hčer, zato je morala večkrat slišati tisto staro zbadljivko: »Mica kovačeva, pila, nič plačala …«

Za malo Ančko ob delu v kovačiji in na kmetiji ni bilo prav dosti časa – in nekako se ni in ni mogla postaviti na noge.

»Revica pač ne bo hodila,« so govorili po vasi – in otroci so jo z veseljem vozili z malim lojtrnikom. Dolga štiri leta. Priporočali so jo Mariji na Gori, da bi jo sprejela pod svoj plašč. In se je usmilila. Na Goro so pogosto romali, saj je bila to njihova »hišna gora«.

Tudi tisto poletje, ko je dočakala četrti rojstni dan, so se tja odpravili na romanje. Ker revice z vozičkom niso hoteli vleči na goro – ali ker je same ženske niso mogle –, so jo pustili v senci pod drevjem v dolini.

»Kar spi tu v vozičku, Ančka, lahko pa se tudi igraš, če hočeš,« so ji rekli, ji pustili nekaj hrane in vode ter odšli k maši na Goro. Vedeli so, da jim ne more nikamor uiti, saj je noge ne držijo.

Maše pri Mariji Zavetnici so bile vedno dolge. Potem je bilo treba pogledati še okoli cerkve, v dolini svojo vas in po Dravskem polju vse tja do Pohorja, Slovenskih goric in Haloz, iti še v gostilno na vino pa kakšno žemljo, tako da so se romarji z Gore vračali šele po nekaj urah.

Že od daleč so začudeno gledali, kdo hodi okoli praznega vozička.

»Saj to je Ančka!«

»Naša Ančka hodi!«

»Marija, hvala, naša Ančka hodi!« so se kmalu zaslišali veseli glasovi.

Vsi so bili prepričani, da je Marija izprosila čudež. Ančka je res kmalu pošteno shodila – in nikoli v življenju je niso bolele noge, krepko je hodila do svojega 95. leta.

Romarska palica

Zgodba

»Mami, zakaj gremo letos spet na Sveto Goro?« je vprašal Tinče, malo nejevoljen, saj bi v nedeljo rad šel na tekmo. »Saj smo bili lani tam …«

Mama, ki se je tako veselila romanja, ga je samo pogledala in se odpravila iz kuhinje, kot da ga ne sliši.

»Kam greš, nekaj sem te vprašal?!« je bil skoraj užaljen.

»Malo grem k sosedi; danes ne bom kuhala, saj smo že včeraj jedli,« je čisto resno rekla in odšla.

»Mamiiii!!!«

Nič ni pomagalo. Tinče je ostal z odprtimi usti, mama pa je že šla čez vrt. To pa res nima nobene zveze, vsak dan moramo jesti, je jezno brundal. Pa je tako užaljena. Naj bo, saj bom šel, če že moram …

Čez dobro uro se je mama vrnila z dišečim golažem, saj sta ga s sosedo kuhali v vrtni kuhinji, kjer je bilo poleti tako prijetno. Nihče ni več omenil romanja.

V nedeljo je bil res lep dan; avto so pustili v dolini in šli peš na Goro. Hodili so skupaj z drugimi in Tinče je kmalu našel svoje prijatelje. Nič več ni bilo težko iti, na nogomet se sploh ni spomnil. Pri maši je tudi ministriral, saj je prijazen župnik pred oltar povabil vse ministrante iz cerkve. Ko je gledal množico, je začutil, da je del njih. Tudi sam je romar in se je prišel Mariji zahvalit za vse – kot mami in ati. In vsi drugi. Zazdelo se mu je, da pesem v cerkvi ni še nikoli tako lepo zvenela. Po maši so si ogledali stvari, ki jih romarji poklanjajo Mariji. Potem so še dolgo sedeli na travniku, kjer so si pripravili romarsko malico. Ta je vedno posebno dobra!

Mama je že zdavnaj pozabila na Tinčetovo jezo, zato jo je čez nekaj dni presenetil: »Poglej, kaj mi je danes naredil ati!« je ponosno pokazal lepo izrezljano popotniško palico. »Kaj boš postal pohodnik?«

»Romar!« se je odrezal fant. »Vidiš, tu bo vsako leto vrezana nova letnica. Ko ne bo več prostora, pa jo dam Mariji na Gori. Saj boš hodila z menoj, ne?«

Mama je komaj verjela svojim ušesom. Le kaj se je skuhalo v tej mali glavici …

Takrat pa jo je Tinče še bolj presenetil: »Pa saj veš, da jemo tudi vsak dan …«

Ančkina mladost

Sreča lepega otroštva je splahnela z mamino smrtjo. Mama Marija, rojena Ambrož, je zelo mlada umrla zaradi zastrupitve pri puljenju zob. Takrat so to opravili kar kovači – in mož je bil kovač, kaj bi plačevali zdravnika, četudi je v ustih trpela velike bolečine ...

Ančka je imela sedem let, šele začela je hoditi v šolo – in rada se je učila, rada bi šla v šole, rada bi bila učiteljica. Šolski upravitelj in župnik sta po končani šoli prigovarjala očetu – toda oče ni popustil.

»Dovolj dela ima doma! Gospodinjo potrebujem pa tudi drugega dela je preveč.« V domačem Sv. Lovrencu je končala le štiri razrede, pa se je še v pozni starosti na pamet spomnila mnogih pesmi, ki so se jih učili v šoli.

Po mamini smrti je tako doživela že drugo veliko življenjsko razočaranje. Pomagala je očetu na kmetiji, pa tudi v kovačnici.

Želela si je od doma in pri dvajsetih je odšla v Maribor, kjer je delala v gostilni sredi mesta. Našla je tudi zveze in pot do samostana na Dunaju (*Haus der Barmherzigkeit für unheilbare arme Kranke* – »Hiša usmiljenja za revne, ki so neozdravljivo bolni«), kjer je med služinčadjo opravljala dela v kuhinji, na vrtu, v šivalnici. Trdno je upala, da ji bodo doma izplačali dediščino in bo lahko vstopila v ta samostan, še vedno je sanjala o izobrazbi. A oče spet ni popustil, ni hotel ali ni mogel plačati ... Na Dunaju je ostala dobri dve leti (od 30. januarja 1907 do 15. februarja 1909). Dobila je lepo potrdilo oziroma spričevalo o svojem delu, kjer sta bili posebej poudarjeni njena zvestoba in delavnost.

Tako je doživljala že tretjo veliko preizkušnjo.

Vrnila se je domov v Župečjo vas, kjer je kmalu spoznala svojo ljubezen. In njeno življenje se je obrnilo.

VURBERK V SLOVENSKIH GORICAH

Planinska pot

S poti po Slovenskih goricah imaš lahko lep pogled na Dravsko polje, ki ga z zahodne strani obdaja Pohorje. Zato rada hodim po teh grebenskih poteh, od katerih je najdaljša Maistrova pot iz Malečnika do Zavrča. Tam se povzpneš na Maistrov stolp, od koder pogled sega daleč po Slovenskih goricah.

Prehodimo še pot od Ptuja do Vurberka in se med ostanki starega gradu povzpnimo po stopnicah do zgornjih sedežev: od tu spremljajo poslušalci vurberške festivale narodno-zabavnih ansamblov, meni pa pogled uhaja daleč po ravnini Dravskega polja. Še vedno lepo obdelana polja je od Maribora do Zlatoličja presekal mogočen kanal, zdaj pa še avtocesta do Ptuja. Nekoč se je med gozdovi pri Kidričevem raztezala velika rdeča površina odpada pri proizvodnji aluminija, danes je vse to že obraščeno …

Že zdavnaj je zabrisan tudi krajevni spomin na taborišče Šterntal, v spominu mnogih ljudi pa so ostala tista povojna mučenja, zapori in likvidacije na Pohorju … Še vedno se vidijo tovarniške hale v Kidričevem, v katerih že dolgo deluje novo podjetje Talum. To precej bolj skrbi za zdravo okolje.

Tam na obzorju vidim Donačko in Boč, pred njima Ptujsko in Sesterško jezero, pa Ptujsko Goro – in Župečjo vas.

Beletovi in Mlakarjevi

Z Župečjo vasjo je bila naša družina najbolj povezana. Ker sta bili v družini Černenšek le dve sestri, se je priimek moje stare mame tu izgubil. Na domačiji je ostala sestra Micka, poročena z Beletom, ki je bil kot večina moških v tem kraju zaposlen v Tovarni aluminija Kidričevo. Zato so na poljih veliko delale ženske. In ko razmišljam o množičnem pojavu raka, za katerim je umrla večina teh sorodnikov, lahko to mirno povežem z vplivom tovarne v Kidričevem. Tista leta, ko so odraščali Beletovi otroci, je bilo za varnost delavcev in okoliških prebivalcev narejenega komaj kaj. In Župečja vas je v neposredni bližini tovarne!

Beletova sta imela šest otrok:

- Najstarejša Micka je postala nuna, usmiljenka, do upokojitve je delala v vojaški bolnišnici v Beogradu, na stara leta pa je živela med sestrami v Mengšu. Edina je dočakala zdravo starost. Njen strogi red ji ni dovoljeval, da bi kdaj obiskala starše, tudi na pogreb ni smela. Tega nisem mogla nikoli prav razumeti ...
- Sin Janko je postal duhovnik, lazarist. On je pogosto obiskoval starše. Ob njuni zlati poroki se nas je zbralo kar veliko. Umrl je kmalu po 50. letu.
- Tudi hči Tilika je šla med usmiljenke, vendar je kmalu izstopila, se poročila in doštudirala za zdravnico. Umrla je dokaj mlada za pljučnim rakom.
- Rozika je šla najprej v samostan, a prav tako izstopila in se poročila z mesarjem iz Gančanov v Prekmurju. Izselili so se v Ameriko, kjer sta delala v tovarni klobas. Rozika in hči Darinka sta umrli za rakom.
- Hči Gerčka se je poročila z Martinom Mlakarjem iz Hajdine. Po poklicu je bil čevljar, toda delal je na železnici. Beletovi ga niso preveč marali, čeprav je bil zelo razgledan in uslužen ter jim je marsikaj uredil. Z našim atekom se je najbolj razumel. V družini je

bilo pet otrok: Oto, Tinek, Ciril, Majda in Anica; fantje so dokaj mladi umrli, živi še Majda, poročena Novak. Anica je edina doštudirala, se v Novem mestu poročila Ružič in delala kot farmacevtka pri Krki. Tudi ona je umrla za rakom na prsih.

- Ančka je ostala na domačiji, poročila se je s Pernatom, ki je bil prav tako zaposlen v Kidričevem in prav tako mlad umrl za rakom. Imela sta šest otrok.
- Trezika je postala šivilja, ostala je sama, bila je dobra »stara teta«, ki je doma veliko pomagala sestri Ančki.

Na sorodstvene stike z atekovimi bratranci in sestričnami imamo veliko lepih spominov, posebej na praznovanja, saj sta bila moj oče in mama birmanska botra mnogim od njihovih otrok.

PO OBRONKIH NAŠEGA POHORJA

Planinska pot

Kadarkoli pogledam na Pohorje, sem srečna, da živimo v tako lepem kraju. Gozd, ki je na dosegu roke, sončni travniki po obronkih in mehke poti, kjer se kljub vzponu spočijeta duša in telo. Vedno znova hodim po teh poteh, še vedno odkrivam nove, saj so mnoge stare zaprli z ograjo ob kakšnem vikendu. Pogled mi seže daleč po Dravskem polju, Slovenskih goricah in Halozah, vse do Dravinjskih goric, Boča in Donačke … Najraje pa gledam v dolino na našo vas, ki je vsak dan večja. Nič več kmečka vas, ampak kraj z močno industrijsko cono ob avtocesti. Ostale so le tri večje kmetije, veliko je novogradenj, cela naselja enostanovanjskih hiš in nekaj blokov, dobili smo nove trgovine Hofer, Lidl, Jager – ampak središče Hoč s cerkvijo sv. Jurija je še vedno najbolj prepoznavno! In tu so se pred dobrimi sto leti naselili moji predniki po očetu in mami.

Anton Strašek st.

Anton Strašek je bil doma iz Podlož pod Ptujsko Goro, zaposlen pri Južni železnici. Dekleta, ki so si dobila fanta železničarja, so bila še posebej srečna, saj je bil na železnici zaslužek zagotovljen. Doma je Ančka dobila za doto nekaj zemlje, ki jo je prodala, da bi si laže ustvarila dom. Poročila sta se v Marijini cerkvi (pri frančiškanih) v Mariboru 30. januarja 1910 in si poiskala stanovanje v Hočah, kjer je 24-letni Anton dobil delo kot kretničar na železniški postaji. Tako sta postala Hočana.

Mladi par, ki si je komaj uredil prvi podnajemniški dom v Juričevi bajti, je maja doživel prvi požar: ogenj je zajel skedenj sosednje Galejeve kmetije, kjer se je domači sin igral z vžigalicami in zgorel. Rešiti ga je poskušal Sršak, vaški posebnež, toda tram ga je pokopal, da se je tudi sam ves ožgan komaj rešil. V močnem vetru se je požar hitro širil po vasi, uničil Vernikovo kmetijo, Sernčevo in Rečnikovo hišo. Pred župniščem in cerkvijo se je ustavil, veter je ponehal. Takratni župnik Sagaj je v kroniko zapisal, »da jih je gotovo Marija obvarovala«.

Vaška nesreča je spodbudila grofa s Pohorskega dvora, da je ljudem pomagal. Tudi mlada dva sta ostala brez vsega – pogorelo jima je vse, kar sta si s trudom prigarala. Dobila sta najnujnejše – obleko, obutev in nekaj pohištva.

Tako sta se selila v drugo hišico nedaleč od šole, kjer sta zaradi slabega dimnika prav kmalu drugič pogorela. Tretji dom sta si poiskala pri »Polčkah«, dveh neporočenih starejših sestrah, ki sta govorili samo nemško. Hiše s skupnim dvoriščem, v eni od njih je živela družina Primec, so stale na koncu vasi proti Slivnici, kjer je danes industrijska cona. Tam sta končno našla primeren dom in se v mladi sreči veselila prvega otroka, ki ga je Ančka že nosila pod srcem.

Vlak upanja

Moji stari mami, zgodba

Bila je mlada in bila je srečna. Našla je veliko ljubezen, si ustvarila dom – in pod srcem je rasla njena sreča. Moža Toneta so ji druge zavidale – bil je privlačen, priden in imel je službo na železnici. Kruha jim ne bo manjkalo!

Nekega jesenskega večera je Ančka hitela proti železniški postaji. Tonetu je nesla večerjo. Bilo je megleno, zvonik sv. Jurija se je kmalu izgubil; v megli, iz katere je trmasto pršelo, jo je rahlo mrazilo od hladu in samote. Toda prepustila se je mislim na svojega Toneta, ki jo čaka na železnici …

Iz misli jo je predramil glasen pisk lokomotive. Streslo jo je, saj se ni mogla navaditi bližine vlakov. Zdeli so se kot grozne pošasti – Tonetu pa so bili tako domači … Šele sedaj je opazila, da je že blizu proge, zasvetile so se luči postajnega poslopja, zunaj postaje se je ustavil vlak.

Nenadoma pa so noč pretrgali kriki: »Povozilo ga je!« »Mrtev je!«

»Stopil je med tire, megla ga je zmotila!«

Ančko je spreletela groza: »Tone?!«

Kot odmev je nekdo zakričal: »Tone! Saj to je Tone!«

Vedela je samo to, da mora k njemu, da gre za njim … Planila je k vlaku, toda zadržale so jo močne roke. »Tja moram, k Tonetu …« je kričalo njeno srce, glasu pa ni več spravila iz sebe. Prepustila se je rokam, ki so jo skoraj nosile, kakor iz daljave pa je odmeval znani glas: »Misli na najinega otroka …«

Mnogo dni je preživela kot v težkih sanjah. Spominjala se je tega, da je ob sebi vedno čutila močne roke in tople besede, ki so ji pomagale živeti.

V žalost in trpljenje pa je posijal sončni žarek – rodila je sina, ki si ga je tako želela. Krstili so ga za Tončka.

Čez mnoga leta je ponovno stala na isti železniški postaji, da se z vlakom odpelje v Ljubljano. Skozi okno vozečega vlaka se je poslavljala od domače vasi, obsijane s soncem, da se jutri vrne s sinom – doktorjem.

Hipna smrt je bila za Ančko življenjska tragedija. Ostala je sama, noseča, brez bližnjih sorodnikov: moževa družina jo je skoraj »obsojala«, da ga je zmotila pri delu, zato je z njimi prekinila odnose. Njeni sorodniki so bili daleč, na Dravskem polju, sama pa je že postala Hočanka.

Dobri ljudje ti ne morejo vrniti sreče, lahko pa ti pomagajo, da se počasi prebiješ – in živiš za otroka. Stara mama, o tem nam sama nikoli nisi pripovedovala, prehudo ti je bilo, še v pozni starosti … Atek in mama pa sta nam morala to žalostno zgodbo vedno znova pripovedovati, ko smo stali ob grobu še ne 25-letnega mladeniča, ki nikoli ni postal naš dedek. Imel je tisti lep kovani železni nagrobni križ. Škoda, da so vsi ti križi z naših pokopališč izginili!

Močna si morala biti, stara mama, močna mlada mamica pri 25 letih. In globoka vera ti je pomagala živeti. Utrdila si se za življenje, ki ti ni prizanašalo, tudi pozneje ne. Železniška uprava se te je želela z odpravnino čim prej odkrižati, toda načelnik hoške postaje ti je svetoval, da raje počakaj na družinsko pokojnino. Saj ni bila velika, dolga leta še za kruh ni bilo dovolj … Šele čez leta, ko je bil sin Tonček že v gimnaziji, je posredoval pri oblasti, da si dobila družinsko pokojnino. Včasih smo se s teboj šalili, da tako dolgo in »pod toliko vladarji« nihče ni dobival pokojnine: pod staro Avstrijo, pod staro Jugoslavijo, med drugo vojno pod Nemčijo in pod novo Jugoslavijo.

NA GORCO NAD MALEČNIKOM

Romarska in planinske poti

»Vsako leto sem po veliki maši rada šla na romanje k svetemu Petru na Gorco; saj jo vidite tam nad Malečnikom,« si nam rada povedala. Sploh si nam rada pripovedovala o bolj veselih in srečnih dogodkih iz svojega življenja, moja dobra stara mama.

Tudi sama raje govorim o njih, zato vam pišem o planinah, o poteh po travnikih in gozdovih. Zanimivo misel je izrekel pesnik Reinhold Schneider: »Pot raste s hojo – kakor po čudežu – pod tvojimi nogami.« In prepričana sem, da s takšnimi potmi rastemo tudi sami – v odnosu do svojih sopotnikov ali pa z razmišljanjem v globini svoje duše. Seveda pa to najbolj velja za pot našega življenja!

Planinske poti so v vseh letnih časih tako pestre, da človeku res ni nikoli odveč, četudi se vrača na iste kraje. Zame je bil vedno tudi izziv, da sem se povzpela na griče nad našim mestom – pa naj bodo to Urban, Žavcerjev vrh, Kalvarija, Piramida ali malečniška Gorca. Pogled na Maribor je vedno lep, reka Drava mu daje življenje, še lepši pa je pogled proti Pohorju, Dravskemu polju, Slovenskim goricam – le našega kraja ne moreš videti, ker ga skrivajo obronki Pohorja nad Razvanjem. Vidim pa železnico in ceste, ki vodijo tja. Samo z Gorce se vidi tudi k nam, s Petrove Gorce, ki si jo imela tako rada, stara mama. Tudi ti si še predobro vedela, da včasih potrebuješ takšno sprostitev in duhovno hrano z romanja.